

Nota voor Gedeputeerde Staten

Programma en Projecten

Onderwerp	Sonderend stuk concept voorontwerp Limburgs Offensief Stikstof
Documentnummer	DOC-00770676
Datum	17 april 2025

0. Samenvatting

Het landelijk gebied van Limburg staat voor flinke uitdagingen. De kwaliteit van natuur en water staat onder druk en de vergunningverlening zit op slot.

Hoewel het Rijk besloten heeft het ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied geen doorgang te laten vinden, zijn de opgaven voor ons landelijk gebied hetzelfde gebleven. Sterker nog, met de recente juridische uitspraken blijft de urgentie om nu resultaten te behalen onverminderd hoog. Met dit concept voorontwerp Limburgs Offensief Stikstof (LOS) wordt aan uw College voorgesteld voortvarend aan de slag te gaan om te doen wat nodig is, door een geborgde aanpak vast te stellen en te realiseren voor stikstofreductie en natuurherstel. In bijgevoegd concept voorontwerp LOS wordt aangegeven wat nodig is om planmatig tot een gegarandeerde daling van de stikstofemissies te komen en om die maatregelen te nemen om de natuur niet te laten verslechteren en zo op termijn een gunstige staat van instandhouding te bereiken. Samen met onze gebiedspartners en initiatiefnemers wordt ingezet op versnelling van de uitvoering. Om de (effecten van de) maatregelen te borgen wordt een aanpak voorgesteld om resultaten tussentijds te monitoren om waar en wanneer nodig tijdig bij te kunnen sturen met aanpassing en/of aanscherping van de maatregelen.

Bijgaand concept voorontwerp LOS is op 7 april 2025 besproken in de Plattelandscoalitie en bijgesteld. Voorgesteld wordt om bijgaand concept voorontwerp LOS ter sondering aan te bieden aan de gecombineerde Statencommissie ESA/LEO op 23 mei 2025. Definitieve besluitvorming in uw college over het voorontwerp LOS is voorzien voor 1 juli 2025.

1. Beoogd resultaat (output/outcome)

Instemmen met verzending van bijgevoegd sonderend stuk en het concept voorontwerp Limburgs Offensief Stikstof aan Provinciale Staten ten behoeve van sonderende behandeling in de gecombineerde Statencommissie Leefomgeving (LEO) en Economie en Samenleving (ESA) op 23 mei 2025.

2. Toelichting

2.1 Aanleiding

Het landelijk gebied van Limburg staat voor flinke uitdagingen. De kwaliteit van natuur en water staat onder druk en de vergunningverlening zit op slot.

In februari 2022 hebben Provinciale Staten de Limburgse Aanpak Stikstofreductie en Natuurverbetering (LASN) vastgesteld, met name naar aanleiding van de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van Raad van State van 29 mei 2019 met betrekking tot het Programma Aanpak Stikstof (PAS). De in het LASN geformuleerde uitgangspunten staan nog altijd overeind. Op 26 juni 2023 heeft uw college het eerste concept gebiedsprogramma Limburgs Programma Landelijk Gebied vastgesteld. Via het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) werkte het

Rijk samen met de provincies aan een integrale aanpak van het landelijk gebied. Het NPLG zette in op een samenhangende aanpak van de doelen voor natuur/stikstof, water en klimaat (broeikasgasreductie en koolstofvastlegging) in het landelijk gebied. Deze doelen komen voort uit internationale verplichtingen waar ook Nederland aan gehouden is.

Op provinciaal niveau werd met het gebiedsprogramma Limburgs Programma Landelijk Gebied (LPLG) een eerste invulling gegeven aan de aanpak van bovengenoemde doelen. Inmiddels is door het Rijk voor het NPLG de finale besluitvorming tot vaststelling niet afgerond en is de tijdelijke wet transitiefonds ingetrokken.

Limburgs Offensief Stikstof

Hoewel de condities voor uitvoering sterk zijn veranderd (stopzetten NPLG, intrekken wet Transitiefonds, nieuw regeerprogramma en de gevolgen van recente gerechtelijke uitspraken), zijn de opgaven voor ons landelijk gebied hetzelfde. Sterker nog, met de recente juridische uitspraken (inzake Rendac en Greenpeace) blijft de urgentie om nu écht aan de slag te gaan om stikstofdepositie op kwetsbare natuurgebieden fors te reduceren onverminderd hoog. Met dit concept voorontwerp 'Limburgs Offensief Stikstof' (LOS, bijlage 1) gaat uw college zélf voortvarend aan de slag om te doen wat nodig is: werken aan een toekomstbestendig landelijk gebied en de balans herstellen tussen enerzijds de draagkracht van de natuur, de bodem en het water, en anderzijds het economisch gebruik ervan.

Het kabinet heeft op 24 januari 2025 de Ministeriële commissie Economie en Natuurherstel ingesteld, die als doel heeft om op korte termijn een concreet programma uit te werken om Nederland van het slot te halen en perspectief te bieden aan sectoren die zijn geraakt door de rechterlijke uitspraken. In het voorjaar van 2025 verwacht de minister inhoudelijk meer informatie te kunnen geven over de verdere aanpak en inzet, die ons hopelijk helpt in onze aanpak.

Aanpak LOS

Het Limburgs Offensief Stikstof beschrijft de Limburgse aanpak: een geborgde aanpak gericht op stikstofreductie en natuurherstel die beoogt om vergunningverlening in Limburg van het slot te krijgen. Dat doen we o.a. door een planmatige en gecoördineerde inzet van (beleids-) instrumenten en maatregelen, de inzet van gerichte subsidieregelingen en via gebiedsprocessen. In de uitvoering werken we nauw samen met initiatiefnemers, onze gebiedspartners, ondernemers, terreineigenaren en belangenorganisaties. De ontwikkelingen en maatregelen zullen in regionale en lokale samenhang met elkaar worden opgepakt. In dat kader ligt er een belangrijke relatie met de POVI. Ruimtelijke keuzes en ruimtelijk beleid zijn een voorwaarde bij de uitvoering van dit resultaatgerichte offensief.

Het is van belang dat het Rijk ons passende randvoorwaarden in de vorm van langjarige middelen en instrumenten beschikbaar stelt en generieke maatregelen neemt. De aanpak en inzet van de Ministeriële commissie Economie en Natuurherstel kan van invloed zijn op onze geborgde aanpak middels het LOS. Indien nodig passen we die aanpak aan.

2.2 Doel, status, positionering LOS

Dit concept voorontwerp LOS heeft de status van een 'vrijwillig programma' onder de Omgevingswet. Het wordt vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Limburg, waarbij Provinciale Staten en onze partners in de Plattelandscoalitie actief worden betrokken. Met de status van

vrijwillig programma onder de Omgevingswet voorzien we in de juridische basis voor een geborgde aanpak om uitvoering te geven aan onze verplichtingen uit artikel 6, eerste en tweede lid, van de Europese Habitatrichtlijn. Met dit concept voorontwerp LOS voldoen we ook aan de uitspraak van de Raad van State dat 'een plan, programma of pakket van maatregelen nodig is dat in uitvoering is, dat gemonitord wordt en dat voorziet in bijsturing of aanvulling indien nodig'. Kortweg gaat het om het uitvoeren van een resultaatgerichte - met zekerheden omklede – aanpak. Om weer tot houdbare vergunningverlening over te kunnen gaan geeft dit concept voorontwerp LOS inzicht in de keuzes die uw College heeft gemaakt om het behoud en het voorkomen van achteruitgang van de natuurwaarden te waarborgen.

De Plattelandscoalitie (bestaande uit de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), Staatsbosbeheer, het Waterschap Limburg, Waterleiding Maatschappij Limburg, Natuurmonumenten, de Natuur- en Milieufederatie Limburg, de Stichting Het Limburgs Landschap, regiovertegenwoordigers van gemeenten, het Rijk (RTLG) en de Provincie Limburg) heeft kennisgenomen van het Limburgs Offensief Stikstof en daar in haar vergadering van 7 april 2025 op gereflecteerd. De PLC is blij met het initiatief van GS om los van de inzet van het Rijk ook eigen verantwoordelijkheid te nemen. De PLC heeft daarnaast enkele aandachtspunten benoemd ten aanzien van het vinden van een balans tussen de bijdrage uit alle sectoren, meer aandacht gevraagd voor de wateropgave, verdieping op in te zetten instrumentarium en de prioriteit in NOVEX-gebieden. Ook zijn zorgen geuit over het organiseren van capaciteit voor de uitvoering. Het concept is daarop op verschillende punten nog aangescherpt.

2.4 Ambitie, doelen en ontwikkelstrategie LOS

De urgentie van de opgaven en de onzekerheden voor (maatschappelijke) ontwikkelingen in vrijwel alle sectoren maken dat we snelheid willen maken in de uitvoering van maatregelen. Niet alles kan tegelijk en overal worden aangepakt. Daarvoor zijn de beschikbare middelen en de uitvoeringscapaciteit te beperkt. De eerste inzet is gericht op emissiereductie van stikstof en op herstel van natuur, grond- en oppervlakte-waterkwaliteit en -kwantiteit in en om de Limburgse Natura 2000-gebieden. Dit is niet alleen nodig om te voldoen aan de (inter)nationale wettelijke verplichtingen op het gebied van natuur, water en klimaat. Het is ook nodig om de landbouw en andere sectoren een toekomstbestendig perspectief te kunnen bieden en om te zorgen voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving (gezonde lucht, water en natuur) voor huidige en toekomstige generaties. Alleen door forse verlaging van de stikstofdepositie en grootschalig natuurherstel in en om Natura 2000-gebieden kan er ruimte ontstaan voor vergunningverlening; niet alleen voor de landbouw, maar ook voor lopende en nieuwe projecten voor wonen, werken en (energie)infrastructuur.

Om de doelen te halen zijn veel verschillende maatregelen en instrumenten nodig. Bij de uitwerking daarvan is een mix nodig van generieke én gebiedsgerichte maatregelen. Generieke maatregelen zijn maatregelen die het Rijk of de provincie voor heel Limburg kan nemen, zoals de vrijwillige beëindigingsregelingen of aanpassingen in emissienormen. Gebiedsgerichte maatregelen zijn aanvullende maatregelen die specifiek in gebieden worden genomen en van gebied tot gebied kunnen verschillen, denk aan peilverhogingen, ontwikkelen van bufferzones of behoud en uitbreiding van grasland in en om Natura 2000-gebieden. In dit concept voorontwerp LOS is een eerste pakket van generieke en gebiedsgerichte maatregelen opgenomen op weg naar het daadwerkelijk bereiken van de doelen. Dit pakket is gebaseerd op eerste inzichten in de voorziene effectiviteit van maatregelen. We zetten daarbij de nu beschikbare financiële middelen

zo effectief en efficiënt mogelijk in, met een onderbouwde prognose voor financiële dekking van de totale opgave.

2.5 Planning en doorkijk

Op 23 mei 2025 vindt sonderende behandeling plaats van het concept voorontwerp LOS in de gecombineerde Statencommissie ESA/LEO. Het concept voorontwerp LOS wordt na instemming door uw college opgemaakt in de huisstijl van de Provincie Limburg, in afstemming met portefeuillehouder(s).

Besluitvorming door uw college over het voorontwerp LOS is voorzien voor 1 juli 2025.

2.6 Sonderende vragen aan PS

1. Kunt u zich vinden in deze beschrijving van het concept voorontwerp LOS, specifiek ten aanzien van het adagium 'zelf verantwoordelijkheid te nemen in de aanpak'?
2. Bent u het eens met de focus op de 4 gebieden?
3. Bent u bereid eigen middelen vrij te maken en het voorstel van GS hiervoor € 7 miljoen vrij te maken te ondersteunen?

2.7 Invulling toezeggingen

Middels het LOS wordt invulling gegeven aan de volgende toezeggingen:

Toezegging	Omschrijving
9635	Gedeputeerde Faassen zegt toe de commissie de informeren over de propositie richting het Rijk i.v.m. de aanpak Ruimte voor Landbouw en Natuur. In het LOS is een passage opgenomen wat we van het Rijk verwachten. Dit is verwoord in de bijgevoegde brief.
9514	Gedeputeerde Faassen zegt toe zodra er op rijksniveau duidelijkheid is over de beschikbaarheid van middelen voor de transitie van het landelijk gebied, aan Provinciale Staten ter besluitvorming voor te leggen met welke prioriteiten GS deze middelen zullen inzetten. Met het LOS wordt een fasering voorgesteld op basis van beschikbare middelen
9588	Gedeputeerde Faassen zegt toe te de mogelijkheden naar een Provinciale Stikstofbank te onderzoeken en hierover januari 2025 aan Provinciale Staten te rapporteren. Wordt meegenomen in het LOS en GS ontvangt een voorstel hiertoe voorafgaand aan de sonderende behandeling in commissie LEO/ESA op 23 mei
9455	Indien ingrijpende externe veranderingen hiertoe aanleiding geven (bijvoorbeeld bij ingrijpende aanpassingen in de financiële randvoorwaarden) zal Provinciale Staten al eerder over de consequenties voor het beleidskader worden geïnformeerd. Dit is niet aan de orde. Wel geeft het LOS aan hoe we binnen de financiële randvoorwaarden acteren.
9255	Gedeputeerde Gabriëls zegt toe samen met de Plattelandscoalitie in de gebiedsprocessen t.a.v. het ruimtelijk spoor inzichtelijk te maken welke (agrarische) ontwikkelingen gewenst en mogelijk zijn op welke plek, vóór 1 juli 2023. In het LOS is als maatregel een zonering opgenomen, die in het kader van het Ruimtelijk spoor nog moet worden vastgesteld.

3. Bestuurlijke aandachtspunten

Het concept voorontwerp LOS staat voor een geborgde aanpak voor stikstofreductie en natuurherstel. We moeten maatregelen nemen om de verslechtering van onze natuur te stoppen, om een verbetering in gang te zetten en om uiteindelijk een gunstige staat van instandhouding van wettelijk beschermde natuurwaarden te bereiken. In dit LOS geven we aan wat we op middellange termijn willen gaan bereiken en wat we nu moeten (en kunnen) doen om ook al in 2025, 2026 en 2027 concrete resultaten te boeken. Samen mét onze gebiedspartners en alle initiatiefnemers die gebruik maken van regelingen staan we voor de uitdaging om de uitvoering te versnellen. Concreet is er een samenhangend pakket van tien generieke maatregelen voor heel Limburg en 21 gebiedsgerichte maatregelenpakketten voor de 21 overbelaste Natura 2000-gebieden. Aan vier focusgebieden geven we daarbij prioriteit. De Peelvenen (Groote Peel, Mariapeel en Deurnsche Peel), Sarsven en de Banen, Maasduinen en Geuldal-Mergelland. Dit betekent ook dat we daar onze inzet van middelen prioriteren. Voor de totale opgave in alle gebieden is veel meer geld nodig en zijn we ook afhankelijk van generieke maatregelen van het Rijk. Deze afhankelijkheid wordt in het LOS geduid.

4. Lobby – aspecten

Het is van belang dat het Rijk ons passende randvoorwaarden in de vorm van langjarige middelen en instrumenten beschikbaar stelt en generieke maatregelen neemt. Wij blijven het Rijk aanspreken op haar verantwoordelijkheden en we blijven onze belangen behartigen. Bij besluitvorming door uw College over het voorontwerp LOS, voorzien op 1 juli aanstaande, voegen we een brief aan de minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur waarin we (nogmaals) aangeven wat we van het Rijk nodig hebben. Een eerste aanzet daarvoor is al uitgewerkt in paragraaf 2.4 van dit concept voorontwerp LOS.

5. Relatie met Programmabegroting

Deze GS-nota heeft betrekking op programma 1 Perspectief voor het Landelijk gebied en gaat verder dan alleen product 1.1.2. Limburgs programma Landelijk gebied. Budgetten van de producten 1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna, 1.1.3 Landschap en product 1.3.1 Waterbeheer en waterveiligheid regionaal systeem zijn ook opgenomen binnen het overzicht beschikbare middelen.

6. Juridische aspecten

Natuurvergunningen kunnen alleen verleend worden als geen sprake is van een toename van stikstofdepositie. Projecten die leiden tot een toename van stikstofdepositie kunnen alleen een vergunning krijgen als de toename wordt weggenomen. Dat wegnemen van de toename gebeurt door te salderen met andere reeds aanwezige vergunde bronnen.

Er mag alleen gesaldeerd worden ten behoeve van een project als de wijziging of beëindiging van de bestaande vergunde situatie niet nodig is als instandhoudings- of passende maatregel. In de praktijk houdt dat in dat salderen met de bestaande vergunde situatie slechts mogelijk is als het wijzigen of beëindigen van de situatie waarmee gesaldeerd wordt niet nodig is om de verslechtering van de beschermde natuur in de Natura 2000-gebieden te stoppen en/of op termijn de instandhoudingsdoelstelling voor de betreffende Natura 2000-gebieden te bereiken. Dit wordt aangeduid als het additionaliteitsvereiste.

Om te kunnen voldoen aan het additionaliteitsvereiste dient inzichtelijk te zijn met welke andere maatregelen dan de bestaande vergunde bron waarmee gesaldeerd wordt, invulling wordt gegeven aan het stoppen van verslechtering en het op termijn behalen van de

instandhoudingsdoelstellingen voor de Natura 2000-gebieden. De maatregelen zullen gericht zijn op het laten dalen van stikstofdepositie als één van de grootste drukfactoren alsook op het herstellen van de natuur. **In volgorde van belangrijkheid is dus eerst een maatregelenpakket nodig, alvorens kan worden overgegaan tot vergunningverlening.**

Voorwaarden

De Raad van State heeft reeds in meerdere uitspraken geoordeeld dat de te nemen maatregelen kunnen worden opgenomen in een plan, programma of pakket van maatregelen dat zorgt voor een geborgde daling van stikstofdepositie en het benodigde natuurherstel. Een programma waarin wordt vastgelegd hoe het behalen van de natuurdoelen voor de verschillende Natura 2000-gebieden zeker wordt gesteld. Borging van het daadwerkelijk (gaan) realiseren van de noodzakelijke stikstofreductie en natuurdoelen is daarbij cruciaal. De Raad van State heeft het dan ook over een plan, programma of pakket van maatregelen dat **in uitvoering** is, dat **gemonitord wordt** en dat voorziet in **bijsturing of aanvulling indien nodig**. Naast deze voorwaarden volgt uit de PAS-uitspraak ook dat de **positieve gevolgen** van de te nemen maatregelen **vast moeten staan**. Het concept voorontwerp LOS voorziet in dit 'plan of programma'.

Als het programma met geborgde maatregelen in uitvoering is - en daarbij voorzien wordt in monitoring van de uitvoering en effecten van maatregelen en dat voorziet in bijsturing indien nodig - kan vergunningverlening op basis van salderen met andere bestaande vergunde situaties dan opgenomen in het programma plaatsvinden. Daarvoor is kortgezegd dus ook van belang dat de verwachte voordelen en de doeltreffendheid van de maatregelen vaststaan. **Tevens kunnen met verwijzing naar de maatregelen intrekkingverzoeken worden afgewezen.**

Handhaving

Er worden voornamelijk verzoeken tot handhavend optreden ingediend tegen projecten die niet over een natuurvergunning beschikken. Op grond van wet- en regelgeving is een natuurvergunning vereist voor – kort samengevat – het realiseren van een project dat significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied. Tot aan de recente Rendac- en Amercentrale-jurisprudentie was intern salderen het voornaamste argument waarmee tot de conclusie kon worden gekomen dat een (gewijzigde) natuurvergunning niet nodig was. Er was dan geen sprake van een overtreding en derhalve was handhavend optreden niet aan de orde. Zoals hiervoor reeds aangegeven is er in de huidige situatie ook voor intern salderen een (gewijzigde) natuurvergunning vereist, maar kan deze vergunning vanwege het additionaliteitsvereiste niet/nauwelijks worden verleend, zolang er geen geborgd maatregelenpakket in uitvoering is dat voorziet in stikstofreductie en natuurherstel. Dat betekent dat voor zover er thans wordt geconstateerd dat sprake is van intern salderen dat vóór 1-1-2020 of na 31-12-2024 fysiek is gestart, aanleiding bestaat voor handhavend optreden, te meer nu er vooralsnog geen sprake is van concreet zicht op legalisatie. Zodra een geborgd maatregelenpakket in uitvoering is en de vergunningverlening ook voor intern salderen van het slot gaat, komt hier weer verandering in en neemt de aanleiding voor handhavend optreden bij intern salderen af. Dat om reden dat tijdig een (gewijzigde) vergunning kan worden verleend of omdat in zoverre concreet zicht op legalisatie ontstaat.

Naast het belang van een geborgd maatregelenpakket in algemene zin, zoals hiervoor geschetst, is het in uitvoering zijn van een dergelijk maatregelenpakket specifiek van belang voor het kunnen gedogen van PAS-melders (en onder het PAS van de vergunnings- en meldingsplicht vrijgestelde activiteiten) in afwachting van legalisatie. Zodra een dergelijk pakket in uitvoering is, is immers veel

beter te onderbouwen dat het natuurbelang voldoende is gewaarborgd en er geen aanleiding bestaat om in afwachting van legalisatie handhavend op te treden tegen de door PAS-melders veroorzaakte geringe toenames van stikstofdepositie op (overbelaste) Natura 2000-gebieden.

Overigens wordt in recente jurisprudentie steeds meer de nadruk gelegd op het zogenoemde 'voorzorgsbeginsel'. Dit beginsel komt er – kort samengevat – op neer dat een bepaalde activiteit niet zonder natuurvergunning mag worden uitgevoerd als op voorhand niet uitgesloten is dat de activiteit kan leiden tot significante gevolgen voor Natura 2000-gebieden, terwijl er (enige) aanwijzingen zijn dat deze gevolgen zich kunnen voordoen. Het is dan aan degene die de activiteit wil verrichten om, daaraan voorafgaand, via een voortoets te onderzoeken of significante gevolgen op voorhand kunnen worden uitgesloten. Als een zodanige toets in de gegeven situatie niet is uitgevoerd en de activiteit toch wordt uitgevoerd, wordt ervan uit gegaan dat zonder vereiste natuurvergunning wordt gehandeld en (in beginsel) handhavend dient te worden opgetreden. Wanneer bij het uitvoeren van een geborgd maatregelenpakket vast komt te staan dat het pakket positieve gevolgen heeft voor de staat van een Natura 2000-gebied, dan bestaat onder omstandigheden minder snel aanleiding voor het oordeel dat een bepaalde activiteit mogelijk leidt tot significant negatieve gevolgen voor één of meer Natura 2000-gebieden. In voorkomend geval zal het gevolg kunnen zijn dat reeds het ontbreken van een voortoets aanleiding geeft tot handhavend optreden. Een geborgd maatregelenpakket met als gevolg robuuste(re) Natura2000-gebieden, kan bij het uitvoeren van een voortoets sneller leiden tot de conclusie dat op voorhand significant (potentieel) negatieve gevolgen voor één of meer Natura 2000-gebieden kunnen worden uitgesloten.

Milieueffectrapport (MER)

Het LOS bevat maatregelen gericht op stikstofreductie en natuurherstel. Op dit moment zijn de voorgenomen maatregelen nog te abstract om na te kunnen gaan in hoeverre het LOS dusdanig kaderstellend zal zijn voor vervolgbesluiten, dat sprake is van een plan-MER-plicht. Het adaptieve karakter van het LOS brengt met zich dat het voor de hand ligt om in latere fase het LOS aan een plan-MER te onderwerpen. Het is namelijk zeer aannemelijk dat het LOS maatregelen zal bevatten gericht op areaaluitbreiding en het opnemen van stimuleringsgebieden, alsook dat het LOS ten aanzien daarvan kaderstellend zal zijn voor vervolgbesluiten, zodat een plan-MER gemaakt moet worden. Al met al is het vooralsnog te vroeg om de vraag of een plan-MER-plicht geldt met zekerheid te kunnen beantwoorden en wordt er voor gekozen eerst in te zetten op het nader concretiseren van de maatregelen. Vervolgens zal, indien daartoe alsdan de juridische verplichting toe bestaat, het LOS aan een plan-MER onderworpen worden.

7. Inkoop- en aanbestedingsaspecten

Niet van toepassing

8. Financiële en cofinancieringsaspecten

In deze fase van de totstandkoming van het concept voorontwerp LOS zijn enkel de beschikbare financiële middelen in kaart gebracht voor doelen gerelateerd aan activiteiten van het LOS (dus excl. middelen voor natuurbeheer en andere provinciale taken). Voor de jaren 2025, 2026 en 2027 heeft de provincie Limburg ruim € 375 mln. aan financiële middelen voor de uitvoering van het LOS beschikbaar. Zie onderstaande tabel:

Thema	Beschikbare middelen voor uitvoering LOS		
	2025-2027	2028	2029
Natuur, biodiversiteit, fauna, natuurverbetering, ontwikkelopgave landelijk gebied	240,35	18,05	18,05
Bronmaatregelen	100,69		
Landschap	13,63	1,03	1,03
Water	21,03		
Totaal	375,69	19,08	19,08

Beschikbare middelen voor uitvoering concept voorontwerp LOS (in mln. Euro's, exploitatie, inclusief vrije ruimte SPUK's).

De middelen zijn voor een belangrijk deel beschikbaar voor maatregelen gericht op natuurherstel in en rondom Natura 2000-gebieden, voor bronmaatregelen gericht op (veehouderij) bedrijfsbeëindiging en voor maatregelen voor water en landschap. De meeste middelen zijn of worden verkregen als een specifieke uitkering (SPUK) van het Rijk. Dat betekent dat deze middelen alleen voor de aangegeven doelen mogen worden ingezet en dienen verantwoord te worden naar het Rijk.

De middelen gekoppeld aan de ontwikkelopgave natuur zijn bestemd voor het realiseren van de uitbreiding en inrichting van nieuwe natuur in het Natuur Netwerk Nederland. Deze middelen zijn door een storting in het Provinciefonds tot en met 2027 beschikbaar.

Opgemerkt wordt dat bovengenoemd bedrag aan middelen niet meer volledig vrij inzetbaar is. Een deel van de middelen zijn ingezet in subsidieplafonds van regelingen, waar nog geen subsidiebeschikking voor is afgegeven. Zoals aangegeven, is vooralsnog enkel inzichtelijk gemaakt welke middelen mogelijk ingezet kunnen worden om de doelen van het concept voorontwerp LOS te bereiken. Een nadere beoordeling is noodzakelijk, zodra de beoogde maatregelen en de totale budgetbehoefte concreet zijn. Alsdan moet bijvoorbeeld beoordeeld worden welke SPUK-middelen wel of niet voor welke maatregelen mogen worden ingezet. Zodra de beoogde maatregelen, het daarvoor benodigde budget en de daarmee te behalen resultaten bekend zijn, kan tevens beoordeeld worden hoe de beschikbare middelen zo effectief en efficiënt mogelijk kunnen worden ingezet voor een zo groot mogelijk doelbereik, veronderstellende dat de totale budgetbehoefte het beschikbare budget zal overschrijden.

Tevens wordt instemming gevraagd om aan het Limburgs Offensief Stikstof € 7 mln. extra middelen toe te voegen ten laste van het begrotingsresultaat 2025. Dit om flexibeler om te springen met kansen die zich voor doen en niet vanuit een Specifieke Uitkering gefinancierd mogen worden. De begroting wordt hierop aangepast bij de Begroting 2026.

9. Relatie met aanpak coronacrisis

Niet van toepassing

10. Arbeidsmarktbeleid

Niet van toepassing

11. Effecten op CO₂ en stikstof emissies (effecten op klimaat en biodiversiteit/beschermde natuur)

Het concept voorontwerp Limburgs Offensief Stikstof is in zijn totaliteit gericht op bovenstaande effecten.

12. Digitalisering & data governance

Niet van toepassing

13. Formatieve aspecten

De uitvoering van het LOS vraagt substantiële inzet vanuit partners en vanuit de provincie. Een eerste aanzet voor de noodzakelijke (uitvoerings)organisatie inclusief financieringsmogelijkheden ontvangt uw College bij besluitvorming over het voorontwerp LOS, voorzien op 1 juli aanstaande. Onze inschatting is dat met name voor de gebiedsprocessen, het uitwerken van de NDA's in concrete maatregelen en voor vergunningverlening extra formatie benodigd zal zijn.

14. Samenwerking/afstemming andere clusters

Deze nota is tot stand gekomen vanuit het multidisciplinair programmteam LOS, ambtelijk opdrachtgever dhr. Van der Hulst en ambtelijk opdrachtnemer Van Vlokhoven. Bestuurlijke en juridische aandachtspunten zijn mede vanuit clusters VTH, AJZ en NW aangereikt.

15. Voorstel:

1. Instemmen met bijgevoegd sonderend stuk en het concept voorontwerp Limburgs Offensief Stikstof inclusief bijlage en portefeuillehouder te machtigen het concept voorontwerp Limburgs Offensief Stikstof te laten opmaken in de huisstijl van de Provincie Limburg;
2. Instemmen met het toezenden aan PS van het sonderend stuk en het opgemaakte concept voorontwerp Limburgs Offensief Stikstof inclusief de bijlage middels bijgevoegde brief ten behoeve van de sonderende bespreking in de gecombineerde Statencommissie ESA/LEO d.d. 23 mei 2025;
3. Aan PS voor te stellen voor de uitvoering van het voorontwerp LOS eigen middelen vrij te maken ad € 7 miljoen, en dit ten laste te brengen begrotingsresultaat 2025;
4. De geheimhouding op te heffen na verzending van het sonderend stuk aan PS.